

BODRING YETISHTIRISHNING AHAMIYATI

Siddiqova Nodira Kamildjanovna

Dovutova Madinabonu Qosimjon qizi,

Rasulova Shahribonu Olimjon qizi,

Abdumannobova Mubinaxon Farxod qizi,

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti

Annotatsiya: maqola ma'lumotlaridan shuni bilib olish mumkinki, hozirgi kunda aholini ekologik toza oziq-ovot maxsulotlari bilan ta'minlash sa'y xarakatlar olib borilmoqda. Insonlarni to'g'ri ovqatlanish ratsioniga bodring o'rni ahamiyatli. Shu sababdan uni yetishtirishdagi yuza kelayotgan muammolarni yechish muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: O'simlik dunyosi, muxofaza qilish, atrof- muxit, inson sog'lamati, bodiring o'simligi, savzavotchilik, zararkunandalar, uyg'unlashgan kurash, issiqxonalar, o'simlik kasalliklar.

Respublikamizda iqtisodiy isloxlarni bosqichma – bosqich amalga oshirilishi taraqqiyotimizni asosiy omili xisoblanadi. Har bir islohat ma'lum bir huquqiy manba asosida amalga oshiriladi, chunki mustahkam huquqiy negizsiz ijtimoiy iqtisodiy islohatlarni amalga oshirib bo'lmaydi. O'zbekiston Respublikasining 2016 yil 21 sentabrdagi 409-son "O'simlik dunyosini muxofaza qilish va undan foydalanish" to'g'risidagi qonunda qishloq xo'jalik o'simliklarni zararkunandalar, kasalliklar va begona o'tlardan ximoya qilish vositalarini inson sog'ligiga va atrof- muxitga zararli ta'sirini xamda o'simliklardan yuqori va siqatli xosil olishga erishishni tartibga solishdan ibortadir. Bodiring o'simligi savzavotchilikni asosiy tarmoqlaridan xisoblanadi. Bodiring mevasi oziq moddlari unchalik ko'p emas. Xozirgi kunda mustaqil Respublikamizda savzavotchilik fermerlari tashkil etildi. Xar bir shaxar

tumanlarda bodring yetishtirish maydonlari kengaydi. Bu o'z navbatida ko'plab muammolar vujudga keltiradi. Tuproq unumdorligi o'zgaradi, xar xil turdagi zararkunandalar ko'payadi, ekologik- sanitar xolatlari o'zgaradi. Endilikda bu muammolarni to'liq yechimi topilmoqda. B M T bergan ma'lumotlarga qaraganda qishloq xo'jaligida zararli organizmlar keltiradigan zarar o'rtacha 34% ni bizda esa 26% ni tashkil etishi ta'kidlanadi. Ko'pchilik olimlarni fikricha asosiy zararkunandalar xisobiga yil davomida bodring xosildorligi 35-50% gacha yo'qotiladi.

Respublikamizda bodring umumiy – savzavot ekinlarini maydonini 5-7 % ni egllaydi. O'tacha bodring xosildorligi 200 – 210s /ga tashkil etadi. Xozir savzavotchilik sohasini rentabelli tarmoqqa aylantirish uchun. Respublikada barcha shart –sharoitlar mavjud faqat fermer xo'jaliklari mutaxassislaridan ilmiy jixatdan asoslangan dehqonchilik tizimini ilg'or texnologiyasini joriy etish, yangi va serxosil navlarini ekish, savzavotkor qadrlarni malakasini doimo oshirib turish talab etiladi. Bodring xashorat va kasllikalrga tez chalinuvchi o'simliklardir. Agarda ularga qarshi o'z vaqtida sifatli kurashilmasa xosilni 30-50% gacha navda qilish mumkin. Endilikda bodringni ximoya qilish tadbirlari ham tubdan o'zgarmoqda. Bunda diqqat e'tibor tabiatdagi foydali xashoratlarga qaratilmoqda. Xozirgi kunda zaxarlarni keng ishlatishni zararli oqibatlarini ma'lum bo'lmoqda. Chunki ko'p yillar davomida zararkunandalarni zararlilik iqtisodiy chegarasini xisobga olmasdan turib, kimyoviy zararlarni surunkasiga ishlatilishi natijasida atrof - muxit, suv – xavo va xayvonat olami zararlanib, insonlar salomatligiga katta zarar yetkizmoqda. Shuning uchun keyingi yillarda bodring zararkunandalariga qarshi kurashda uyg'unlashgan kurash uslubidan foydalalanish, zararkunandalarni sonini kamaytirish bilan birgalikda, tabiatdagi foydali xashoratlarni rivojldantirishga va o'simlikni yaxshi o'sishiga sharoit yaratib beradi. Bodring barcha sabzavot sifatida juda ko'p iste'mol qilinadi. Uning to'la pishmagan barcha mevalari yangiligicha, tuzlanadi. Yangi uzilgan bodring mevasi tarkibida mineral tuzlar vitaminlar, fermentlar bilan to'yingan moddalar: suv – 95-97%; 4,0-4,5%, quruq modda : 0,8-1,0% - oqsil: 1,5-2,5% - qand: 0,08-0,11 % moylar, 0,65-

0,80% - klechatka; 0,4-0,5% - kul; 8-28 mg «S» vitamini, 0,04-0,28 mg – A; V₁; V₂; RR vitaminlari mavjuddir. Bundan tashqari tarkibida ko‘p miqdorda kaliy, fosfor, kalsiy, mikroelementlar, mineral tuzlar va fermentlar bor. Bular moddalar almashinuvini yaxshilashda, neytrallashtirishda muhim vositadir. Issiqxonalarda yetishtiriladigan qishloq xo‘jalik mahsulotlarining iqtisodiy samaradorligi ochiq maydonlarda yetishtirilish nisbatan ancha yuqori hisoblanadi. Bu muammoni bajarish uchun issiqxona sharoitida va ochiq dalalarda o‘simlik kasallik va zararkunandalarini tarqalishi, zararini o‘rganib, tashqi muhitni muhofaza qilgan holda tashkiliy-xo‘jalik, agrotexnika, biologik, zamonaviy uyg‘unlashgan ekologik xavfsiz kurash choralari ishlab chiqarish tavsiyalarini joriy qilish kerak. Bodring ommabop sabzavot ekini bo‘lib, O‘zbekistonda juda qadimdan ekib kelinadi va u umumiy sabzavot maydonining 7-8 foizini egallaydi yoki 8-10 ming gektardan ziyod maydonlarda ekiladi. Bunday choralaridan biri issiqxonalarda mikrobiologik preparatlarni ko‘llash yaxshi natija berib kelgan. Mikrobiologik moddalar ko‘llanilganda hosildorlik 22,0 % ortgan va kasallik 14,8 % kamaygan. Trixoderma M-10 moddasi issiqxonalarda bodringni fuzarioz va ildiz chirish kasalliklariga qarshi ko‘llaganda hosildorlik 26 kg/m² oshib, kasallik 68,7 % ga kamaygan. Bu moddalarni bir necha usullar bilan ko‘lash mumkin: urug‘larni dorilash, tuproqqa aralashtirish va o‘simlikni vegetatsiya davrida ishlov berish.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

2. Мирзайтова, М. К., Сиддикова, Н. К., & Абдуллаева, Г. Д. К. (2019). МОНИЛИОЗ НА КОСТОЧКОВЫХ ПЛОДОВЫХ КУЛЬТУРАХ. *Вестник науки и образования*, (24-3 (78)).
3. Dilshodkizi, A. G., Kamildjanovna, M. M., & Kamoldinovna, D. D. (2020, August). RESEARCH OF THE HAZARDOUS OF THE MELPHILE APHID ON SOY IN THE CONDITIONS OF THE ANDIJAN REGION. In *Archive of Conferences* (Vol. 3, No. 3, pp. 41-45).
4. Kamiljanovna, S. N., Kamilov, S. G., & Kamiljanovna, M. M. (2020). FUSARIUM OXYSPOURUM AND DEALING WITH THEM. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 17(6), 3658-3662. *Agriculture*, (2-2).
5. Сиддикова, Н. К., Мирзайтова, М. К., & Абдуллаева, Г. Д. (2019). Грибные болезни хвойных. *Вестник науки*, 1(12), 257-259.
6. Сиддикова, Н. К., Нуралиев, Х. Х., & Абдуллаева, Г. Д. (2020). ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕРЫ БОРЬБЫ С ЛЕСНЫМИ БОЛЕЗНЯМИ. *Life Sciences and Agriculture*, (2-2).
7. Камиллов, Ш. Г., & Сиддикова, Н. К. (2020). Защита сеянцев хвойных культур от корневой гнили. *Защита и карантин растений*, (5), 17-18.